

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech zásad
soukromého práva

Svazek III.

Zákaz zneužití práva

Sestavil

PETR LAVICKÝ

JUDIKATURA

SLOVO O AUTOROVĚ:

JUDr. Petr Lavický, Ph.D. (nar. 1977), je absolventem Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně a v současnosti pracuje jako odborný asistent na katedře občanského práva téže fakulty. V našem nakladatelství už vydal jako autor či spoluautor několik přehledů judikatury a podílel se na zpracování komentářů k občanskému soudnímu řádu, občanskému zákoníku a daňovému řádu. Je rovněž členem redakční rady nového časopisu Rekodifikace & praxe.

PŘEHLED JUDIKATURY
ve věcech zásad soukromého práva

Svazek III.

PŘEHLED JUDIKATURY

ve věcech zásad soukromého práva

Svazek III.

Zákaz zneužití práva

Sestavil
Petr Lavický

JUDIKATURA

Vzor citace: Lavický, P. Přehled judikatury ve věcech zásad soukromého práva. Svazek III.
Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, s. 324.

Právní stav citované judikatury byl uzavřen ke dni 31. 8. 2012.

© Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013

ISBN: 978-80-7478-018-9 (brož.)

ISBN: 978-80-7478-019-6 (e-pub)

PŘEHLED JUDIKATURY ve věcech zásad soukromého práva

Úvod	7	III. OBCHODNÍ PRÁVO	87
Seznam použitých zkratk	10	26. Smluvní pokuta pro opožděné plnění díla	87
I. OBČANSKÉ PRÁVO	13	27. Chování společníků v rozporu s § 56a obchodního zákoníku mimo valnou hromadu	87
1. Subjektivní meze výkonu práva	13	28. Zneužití práv většiny na újmu práv menšinového společníka	89
2. Zlý úmysl	15	29. Zákaz zneužití postavení společníka	93
3. Šikanózní výkon práva	15	30. Zrušení registrace akcií	115
4. Šikana I.	18	31. Hlasování o nerozdělení zisku	119
5. Šikana II.	20	32. Zákaz konkurence ve společenské smlouvě	121
6. Šikana III.	22	33. Uplatnění vzájemných práv pouze jednou stranou	123
7. Sledování vlastního prospěchu	23	34. Zneužití institutu vyloučení člena z družstva	126
8. Zastavení okna prkennou hradbou ...	24	35. Zneužití práva obcházením účelu zákona	129
9. Kdy má námitka promlčení povahu zneužití práva	31	IV. PRACOVNÍ PRÁVO	137
10. Námitka promlčení uplatněná tím, kdo způsobil neplatnost právního úkonu přerušujícího běh promlčecí doby ...	34	36. Rozpor s účelem právní normy a přímý úmysl způsobit škodu	137
11. Intenzita zneužití námitky promlčení; absence zásadního právního významu	40	37. Vymezení přímého úmyslu způsobit škodu	141
12. Šikanózní uplatnění námitky promlčení	42	38. Stanovení nepřiměřeně krátké lhůty zaměstnavatelem	147
13. Námitka promlčení uplatněná státem ...	45	39. Zneužití práva na okamžité zrušení pracovního poměru I.	154
14. Námitka promlčení ve změněných společenských podmínkách	48	40. Zneužití práva na okamžité zrušení pracovního poměru II.	158
15. Šikanózní výkon služebnosti	54	41. Návrh na rozvázání pracovního poměru	161
16. Výkon služebnosti vozové cesty	56	42. Okamžité zrušení pracovního poměru a prodlení s výplatou mezd	163
17. Šikanózní jednání spoluvlastníka ...	59	43. Zneužití práva uzavíráním pracovního poměru na dobu určitou	167
18. Nedostatek zájmu na zrušení spoluvlastnictví	63	44. Zneužití práva na vydání pracovního posudku	171
19. Návrh na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví přičicí se dobrým mravům nebo zákazu zneužití	63	45. Zneužití práva zaměstnavatelem před dáním výpovědi zaměstnanci ...	174
20. Zneužití práva na odstranění neoprávněné stavby	65	46. Nabídka jiného pracovního místa ...	177
21. Stavba umístěná na cizím pozemku na základě obligačního práva	68	47. Náhrada mzdy z neplatného rozvázání pracovního poměru	181
22. Odstranění drátů elektrického vedení ...	71		
23. Rušení poslechu rádia jako šikana ...	73		
24. Zneužití sdružovacích práv	75		
II. RODINNÉ PRÁVO	81		
25. Zneužití práva vychovávat dítě	81		

48. Úroky z prodlení se zaplacením náhrady mzdy	186	66. Spojení věcí ke společnému projednání	249
49. Uplatnění práva na vydání bezděvodného obohacení jenom proti jednomu zaměstnanci	191	67. Námitka promlčení v řízení o zastavení exekuce	253
50. Zneužití práva zaměstnavatele na stanovení pracovní doby	193	68. Exekuce na majetek třetí osoby	255
51. Odstoupení od konkurenční doložky ...	197	69. Zamítnutí návrhu na prohlášení konkurzu z důvodu šikanózního postoupení pohledávky	256
V. PROCESNÍ PRÁVO	201	70. Šikanózní postoupení části pohledávky	260
52. Uzavření smíru na úkor vedlejšího intervenienta a šikana	201	71. Šikanózní inzeráty	263
53. Pravomoc soudu	203	72. Zneužití insolvenčního řízení	267
54. Šikanózní úmysl při odstraňování vad podání	204	73. Námitka zneužití práva uplatněná až v dovolacím řízení	271
55. Samostatné žaloby o nájemné za každý měsíc	206	74. Zneužití práva na zastoupení zahraničním zmocněncem	271
56. Zpětvzetí žaloby a následné uplatnění téhož práva	208	75. Nárok na náhradu nákladů řízení ...	278
57. Šikanózní určovací žaloba	213	VI. FINANČNÍ PRÁVO	283
58. Zneužití návrhu na delegaci vhodnou ...	216	76. Zneužití práva na odečtení hodnoty daru od základu daně	283
59. Zneužití práva na ustanovení zástupce	217	77. Zákaz zneužití práva a zastřené právní úkony v daňovém řízení	289
60. Zneužití práva na osvobození od soudních poplatků	218	78. Zneužití práva na odpočet DPH	299
61. Zneužití práva na zastoupení advokátem	227	79. Zneužití objektivního daňového práva	304
62. Zneužití procesního nástupnictví I. ...	235	80. Vyloučení nákladů z daňově uznatelných výdajů	305
63. Zneužití procesního nástupnictví II.	237	Přehled uveřejněných judikátů podle právních předpisů	313
64. Zneužití procesního nástupnictví III.	242	Věcný rejstřík	318
65. Umělé navyšování nákladů exekuce ...	244		

PŘEHLED JUDIKATURY ve věcech zásad soukromého práva

Svazek III.

**Sestavil
Petr Lavický**

Úvod

Předkládané dílo přináší přehled judikatury týkající se zákazu zneužití práva. K zásadě samotné a k jejímu judikatornímu uchopení je nutno učinit několik poznámek:

Pro veškerou současnou judikaturu Nejvyššího soudu je příznačné východisko, dle něž zákaz zneužití práva, včetně zákazu šikany, občanský zákoník výslovně nezakazuje. Judikatura si proto pomáhá úvahou, že šikanózní nebo zneužívající jednání se přičí dobrým mravům, což § 3 odst. 1 občanského zákoníku již explicitně zapovídá. Odepření právní ochrany jednání, které má povahu zneužití práva, je tedy v tomto pojetí vlastně zprostředkováno zákazem výkonu práva, který je v rozporu s dobrými mravy. K tomu srov. kupř. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1567/2004, jenž je zařazen pod č. 4 tohoto přehledu.

Takový právní názor však není jednoznačný. Část literatury naopak ve formulaci § 3 odst. 1 občanského zákoníku spatřuje nejen zákaz výkonu práva přičícího se dobrým mravům, ale i zákaz zneužití. Podle J. Hurdíka¹⁾ je zákaz zneužití v platném občanském zákoníku vystižen formulací § 3 odst. 1, která zakazuje „bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných“. J. Hurdík kritizuje shora uvedené rozhodnutí, a to jednak proto, že zneužití práva odpírá ochranu teprve na základě toho, že je shledává rozporným s dobrými mravy, a jednak z toho důvodu, že zneužití práva a šikanu staví vedle sebe, ačkoliv šikana není ničím jiným, než pouze kvalifikovaným případem zneužití práva.

Uvedená kritika je plně opodstatněná. Může být samozřejmě sporné, zda ve formulaci § 3 odst. 1 občanského zákoníku, zakazující „bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných“, lze spatřovat zákaz zneužití, či nikoliv. Pro kladný závěr však mluví již jen to, že nepřijetí takového závěru by znamenalo, že citovaná část ustanovení občanského zákoníku nemá jakýkoliv normativní význam; výklad zákona by měl

¹⁾ Např. Fiala, J.; Kindl, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. I. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 17

však směřovat vždy k tomu, aby nějaký význam interpretovaného ustanovení (a to význam rozumný) našel. Bez ohledu na tento spor je nutno připomenout, že právní řád moderního právního státu je tvořen nejen právem psaným, ale též – nestanoví-li zákon jinak – obecnými právními principy (zásadami); viz Pl. ÚS 33/97. Zákaz zneužití práva mezi takové obecné principy bezpochyby patří, což ostatně dokládá nejen jeho historický původ, sahající až k právu římskému, ale též jeho uplatnění v současné evropské kontinentální právní kultuře (včetně judikatury Soudního dvora Evropské unie). Zákaz zneužití by tedy (coby obecný právní princip) měl sám o sobě platit, i kdyby nebyl v žádném ustanovení psaného práva výslovně formulován. I z tohoto pohledu je zřejmé, že argumentační „výpomoc“ dobrými mravy je zbytečná.

V budoucnu tyto problémy odpadnou, neboť § 8 nového občanského zákoníku²⁾ obsahuje zákaz zneužití výslovně. Jablkem sváru však bude patrně to, že se zakazuje zneužití, které je „zjevné“. Jazykový výklad tohoto ustanovení nabízí závěr, že zneužití práva musí dosahovat určité intenzity, neboť zneužití práva, které není zjevné, je tímto ustanovením dovolené. Takový výklad je však zapotřebí odmítnout, a to na základě redukce *ad absurdum* – zneužití práva, byť by bylo nezjevným, totiž nikdy nemůže být chováním po právu, ale je vždy protiprávním činem –, jakož i na základě jasného úmyslu zákonodárce (§ 2 odst. 2 nového občanského zákoníku), vyjádřeného v důvodové zprávě: „Vzhledem k tomu, že i zákaz zneužití může být zneužit, klade se důraz na zákaz činů, kterým je právo zjevně zneužito, protože o naplnění skutkové podstaty nesmí být při právním posouzení pochybnost. Jedná se tedy o takové zneužití, které lze prokázat. Jsou-li pochybnosti, musí být chráněn ten, kdo subjektivní právo má a dovolává se jej.“ Z důvodové zprávy tedy plyne, že zákonodárce opět neukrotil svou ambici upravit v hmotněprávním předpise procesní otázky; a znovu se ukazuje, jaké zbytečné interpretační obtíže může tato snaha přinést.³⁾ Na otázku, kterou procesní stranu tíží důkazní nouze, resp. z opačného úhlu viděno, ve prospěch které procesní strany má soud rozhodnout, nepodaří-li se na základě provedeného dokazování prokázat pravdivost nebo nepravdivost konkrétního skutkového přednesu, odpovídají pravidla objektivního důkazního břemena. Vzhledem k tomu, že dokazování není myslitelné (v právním slova smyslu) mimo civilní řízení soudní, má jak dokazování jako takové, tak i důkazní břemeno výlučně procesní charakter. Mínil-li tedy zákonodárce užitím slova „zjevné“ v § 8 nového občanského zákoníku vyjádřit, že zneužití práva musí být prokázáno a k tíži které strany jde, nestane-li se tak, je to jednak systematicky nesprávné, neboť do hmotněprávního předpisu takové pravidlo nepatří, jednak zbytečné, protože tytéž požadavky a následky plynou z práva procesního. Pro samotný obsah zásady zákazu zneužití v rovině hmotněprávní však z uvedeného rozboru citovaného ustanovení vyplývá, že je zakázáno jakékoli zneužití subjektivního práva. To, zda dojde ke sporu a zda se podaří zneužití práva prokázat, je věc další, která nemá s vlastním obsahem zásady zákazu zneužití nic společného.

Jiný problém se vyskytuje v judikatuře z oblasti pracovního práva. Např. v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2000, sp. zn. 21 Cdo 992/99, se konstatuje, že „za zneužití výkonu práva lze považovat pouze takové jednání, jehož cílem není dosažení účelu a smyslu sledovaného právní normou, nýbrž které je v rozporu s ustálenými dobrými

²⁾ Nový občanský zákoník byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 89/2012 Sb. a účinnosti nabude dnem 1. 1. 2014.

³⁾ K tomu viz Lavický, P. Civilní soudnictví a nový občanský zákoník. *Soudce*, 2011, č. 9, s. 12–14.

mravy vedeno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu“. Krom problematického odkazu na dobré mravy, o němž již byla řeč shora, se nelze ztotožnit ani s vymezením pojmu zneužití práva. To je v citovaném rozhodnutí, jakož i v řadě judikátů na něj navazujících, charakterizováno přímým úmyslem způsobit jinému účastníku újmu.⁴⁾ Takové jednání je bezpochyby zneužitím práva, dokonce nejzávažnějším – šikanou. Pojem zneužití práva se jím však zdaleka nevyčerpává, neboť šikana je pouze jedním z druhů zneužití práva. Zakázáno je přitom bezpochyby nejenom šikanózní jednání, ale i mírnější formy zneužití práva, tedy jakýkoli (zdánlivý) výkon práva v rozporu s jeho účelem.

Zneužití práva se někdy chápe jako výlučně soukromoprávní zásada, která se má uplatňovat pouze v jeho rámci, a nikoliv v právu veřejném. Rozhodnutí zařazená v tomto přehledu – jakož i právní úprava (viz § 2 o. s. ř.) – však dokládají, že za současného stavu je zákaz zneužití obecnou zásadou právní, uplatňující se v celém právním řádu bez ohledu na příslušnost určitého odvětví k soukromému nebo veřejnému právu. Z tohoto důvodu jsou v přehledu zařazena rovněž rozhodnutí, jež se vyslovují ke zneužití subjektivního procesního práva, jakož i rozhodnutí reagující na případy zneužití práva ze strany daňových subjektů. K naposled uvedené oblasti existují rovněž rozhodnutí Soudního dvora Evropské unie, která do této sbírky, orientované na tuzemská rozhodnutí, zařazena nebyla (judikáty Nejvyššího správního soudu zahrnuté do tohoto přehledu na ně odkazují), avšak která potvrzují, že zneužití práva je obecnou právní zásadou.

Na tomto místě je však zapotřebí poukázat na okolnost, že Nejvyšší správní soud v rozhodnutích publikovaných pod č. 1779/2009 a č. 2488/2012 Sb. NSS, jež jsou zařazeny v závěru tohoto přehledu, uvažuje o „zneužití objektivního daňového práva“ či „zneužití daňového práva“. Takové pojetí je však dosti pochybné, neboť zneužití se pojmově vztahuje k subjektivnímu, a nikoliv k objektivnímu právu. Objektivní právo je souhrn právních norem a právních zásad, a jako takové je lze jenom sotva zneužít; co však zneužít lze, je míra možného chování, které objektivní právo svým adresátům poskytuje, tedy právo subjektivní.

Součástí přehledu jsou rovněž rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky, jež byla publikována ve sbírce pořádané Františkem Vážným. Společenské poměry se od dob jejich přijetí několikrát podstatně proměnily; argumentace, na nichž tato rozhodnutí – co do zákazu zneužití práva, resp. zákazu šikany – stojí, však ob stojí i dnes. Ani tato rozhodnutí nebylo nutné doplňovat odkazy na současnou právní úpravu, neboť důvod, proč byla do tohoto přehledu pojata, nespočívá v řešení konkrétních pozitivně-právních otázek, ale v uplatnění zákazu zneužití práva v konkrétní skutkové situaci.

Z hlediska techniky zpracování byla rozhodnutí zařazená do tohoto přehledu většinou krácena; nikoliv však natolik, aby tím byla dotčena argumentace týkající se zákazu zneužití práva.

Autor

⁴⁾ Není vyloučeno, že se tak děje pod přetrvávajícím a složitě zprostředkovaným vlivem § 1295 odst. 2 o. z. o., ve znění tzv. třetí dílčí novely: „I ten, kdo způsobí úmyslně škodu způsobem, přičítícím se dobrým mravům, odpovídá za ni; stalo-li se to však při výkonu práva, jen tehdy, když poškození jiného bylo patrně účelem výkonu práva“.

Seznam použitých zkratk

Prameny:

ASPI	právní informační systém nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.
PrRo	Právní rozhledy (vydává C. H. Beck)
R	Sbírka rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu ČR (vydává Nejvyšší soud v nakladatelství Novatrix, s. r. o.)
Sb. NSS	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (vydává Nejvyšší správní soud v nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.)
S IV	Nejvyšší soud ČSSR, Nejvyšší soud ČSR a Nejvyšší soud SSR o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím. Sborník stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutích Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970–1983. Vydal Nejvyšší soud ČSSR nákladem Statistického a evidenčního vydavatelství tiskopisů, Praha 1986
SoJ	Soudní judikatura z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva (vydává Wolters Kluwer ČR, a. s.)
Vážný	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího soudu československé republiky (ročníky 1918 až 1939) označená jménem poradatele této sbírky a doplňkovou zkratkou
www.nsoud.cz	internetové stránky Nejvyššího soudu ČR

Právní předpisy:

c. ř. s.	zákon č. 113/1895 ř. z., o soudním řízení v občanských rozepřích právních (civilní řád soudní)
ex. ř.	zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a o změně dalších zákonů
insolvenční zákon	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
Listina	usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky
o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
o. z.	zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
o. z. o.	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., obecný zákoník občanský
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
s. ř. s.	zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní
spr. ř.	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád
Ústava	ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky
zák. o DPH	zákon č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty

zák. o daních z příjmů	zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů
zák. práce z roku 1965	zákon č. 65/1965 Sb., zákoník práce
zák. práce z roku 2006	zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce
ZKV	zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

I. OBČANSKÉ PRÁVO

1. Subjektivní meze výkonu práva

§ 1295 odst. 2,⁵⁾ § 1305⁶⁾ o. z. o.

Poukaz na § 1295 odstavec druhý o. z. o. v §u 1305 o. z. o. nové znění značí, že výkonu práv jsou dány subjektivní hranice.

Kdo zažaloval směnku věda, že podpis směnečně zavázaného byl třetí osobou padělán, dopouští se proti žalovanému civilního bezpráví a jest mu povinen náhradou, byl-li žalovaný, nepodavší námitek proti směnečnému platebnímu příkazu, nucen směnečnou sumu zaplatiti.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 26. 7. 1923, sp. zn. Rv I 507/23

Vázný č. 2844

Z odůvodnění:

Banka O. podala na žalobce směnečnou žalobu o 6 000 Kč, a ježto žalobci nepodali námitek, byli nuceni zažalovaný peníz i s útratami zaplatiti. Žalobou na banku O. a jejího dirigenta K-a domáhali se žalobci náhrady 6 000 Kč a útrat směnečného sporu, tvrdíce, že banka O. podala směneční žalobu, ačkoliv jí, jakož i spolužalovanému jejímu dirigentu K-ovi bylo známo, že podpisy jejich jako akceptantů na směnce od nich nepocházejí a jsou tudíž padělané, a spatřující v tom jednání, příčící s dobrým mravům a tedy důvod k náhradě škody po rozumu §u 1295 odstavec druhý o. z. o.

Procesní soud prvé stolice žalobu zamítl. Důvody:

Ustanovení §u 1295 odstavec druhý o. z. o. má na mysli zneužití vlastního práva za zřejmým účelem, poškoditi druhého; jest tedy třeba, by výkon práva přičil se zásadám dobrých mravů a by škoda, druhému tím způsobená, byla tím, kdo právo své vykonává, také zamýšlena. Podání žaloby jest pouhým výkonem práva formálního, tedy práva, jež pod ustanovení druhého odstavce §u 1295 o. z. o. podřaditi nelze; žalovaný má právo a možnost proti žalobnímu nároku se brániti a vítězně jej odraziti. Nebránil-li se způsobem v zákoně předepsaným a vzešla-li mu z toho škoda, nelze příčinu škody hledati v podání žaloby (třebas i neodůvodněné), nýbrž jediné v nečinnosti žalovaného. Názor žalující strany, že podání směnečné žaloby bankou O., ačkoliv jí bylo známo, že žalovaní (nynější žalobci) prohlásili, že směnky nepodepsali, přičí se dobrým mravům, nelze sdíleti, ježto vedl by k těm neudržitelným důsledkům, že by pouhé popření nároku dlužníkem znemožnilo podání žaloby vůbec, bez ohledu, zda popření to je odůvodněno a pravdivo čili nic, což právě dlužno zjistiti teprve v řízení soudním. Ustanovení §u 408 odstavec první c. ř. s. dává vítězné straně právo žádati po případech odškodnění na odpůrci, jenž spor patrně svévolně vedl.

Odvolací soud rozsudek potvrdil. Důvody: Nárok žalobní opírají žalobci o ustanovení §u 1295 o. z. o., dle něhož zodpověděn jest i ten, kdo způsobem, dobrým mravům se příčícím, zúmyslně způsobí někomu škodu, avšak, pokud jde o vykoná-

⁵⁾ „I ten, kdo způsobí úmyslně škodu způsobem, příčícím se dobrým mravům, odpovídá za ni; stalo-li se to však při výkonu práva, jen tehdy, když poškození jiného bylo patrně účelem výkonu práva.“

⁶⁾ „Kdo užije svého práva v mezích právních (§ 1295 odstavec 2), neodpovídá za újmu, která z toho vzejde jinému.“

vání práva, jen tehdy, když výkon práva zřejmě měl za účel, druhého poškoditi. V tom, že žalovaná strana podala žalobu na základě směnky, žalobci nepodepsané, nelze ještě shledati jednání, přičící se zásadám dobrých mravů, ježto tu jde o uplatňování byt' i domnělého práva pořadem, v zákoně upraveném, v němž žalovaným jest dána možnost brániti se úspěšně proti žalobě. Žalobci měli také možnost proti žalobě směnečné brániti se s úspěchem námitkami, toho však neučinili a nechali naopak platební příkaz vejíti v moc práva. Utrpěli-li tedy žalobci škodu na majetku, nemohou důvod toho shledávati v tom, že žalovaná strana podala na ně žalobu, nýbrž jedině v tom, že nepodali námitky proti platebnímu příkazu, ač tak beze vší pochyby s úspěchem učiniti mohli. Z toho však následuje, že si žalobci škodu způsobili vlastním opomenutím, jehož následky tudíž nésti musí. Ostatně nelze přehlédnouti, že ani sami žalobci netvrdí, tím méně pak prokázali, že podání směnečné žaloby se strany žalovaných zřejmě mělo za účel poškoditi žalobce.

Nejvyšší soud zrušil rozsudky obou nižších soudů a vrátil věc soudu první instance, by o ní dále jednal a ji znovu rozhodl. Důvody:

Sporné věci nedostalo se v napadeném rozsudku právního posouzení správného, dle čís. 4 §u 503 c. ř. s. žalobci uplatněný důvod dovolací jest opodstatněn. Odvolací soud správně sice uvádí, že žalobní nárok opřen jest o ustanovení §u 1295 o. z. o., ale nespátňuje v tom, že žalovaná podala na žalobce na základě směnky, která žalobci nebyla podepsána, naopak byla podle odvolacího zjištění opatřena padělanými podpisy žalobců, směnečnou žalobu, jednání přičící se dobrým mravům, ježto považuje za oprávněné uplatňování byt' i domnělého práva pořadem, v zákoně upraveném, v němž bylo žalovaným možno proti smě-

nečné žalobě úspěšně se brániti námitkami, čehož však neučinili, dopustivše, aby proti nim vydaný příkaz platební vešel v moc práva. Míni tedy napadený rozsudek, zřejmě máje na mysli předpis §u 1305 o. z. o., že když „někdo užije svého práva v mezích zákonem vyměřených, není práv ze škody, která jinému z toho vzejde,“ ale přehlíží, že §em 155 III. novely vsunuto bylo za slova „v mezích vyměřených“ v závorkách: „(1295 odstavec druhý)“. Tento poukaz na § 1295 II. o. z. o. svědčí, že výkonu práv dány jsou subjektivní hranice, a proto nelze právnímu názoru odvolacího soudu přisvědčiti.

Okolnost, že se žalobci proti směnečnému příkazu nebránili, jest pro posouzení, zdali zažalování směnky proti žalujícím, o nichž žalovaná, jak bylo zjištěno, věděla, že směnky nepodepsali a že podpisy jejich byly na směnce padělané, jest jednáním dobrým mravům se přičícím, jest ohledně kapitálu bez významu; ohledně příslušenství dlužno vzíti v úvahu § 1304 o. z. o.

Byt' i žalovaná užila vůči žalobcům svého směnečného práva v mezích vyměřených, a tedy by jí předpis §u 1305 o. z. o. zdánlivě svědčil, přece jen citace §u 1295 II. o. z. o. ukazuje, že výkonu řečeného práva jejího položeny jsou subjektivní hranice. Věděla-li žalovaná, že její směnečné právo jest založeno na trestním činu třetích osob, pro tento čin trestním rozsudkem odsouzených, pak se skutečně, jak zcela správně uvádějí dovolatelé, jeví zažalování takové směnky vůči žalobcům býti jednáním, dobrým mravům se přičícím, poněvadž jest jím povědomě těženo z trestného činu třetích osob vůči osobám, ani dle hmotného, ani dle směnečného práva nezavázaným, a na základě takové žaloby dobytý titul exekuční, což napadený rozsudek uznává výslovně, mohl jenom proto vzejíti, jelikož se – nerozhodno z jakých příčin – žalobci nebránili proti takovému právu žalované.

Z předcházející znalosti celé věci u žalované strany zjištěné, plyne, že žalovaná u výkonu svého směnečného práva, o jehož kvalitě a zdroji nemohla být a nebyla v pochybnostech, zřejmě a poznatelně si učinila cílem, aby žalobci byli poškozeni. Opačný názor právní napadeného rozsudku jest omylný.

Přes to nebylo lze návrhu na změnu napadeného rozsudku vyhovět, protože skutkový děj, při správném posouzení sporné věci po právní stránce podle obsahu spisů rozhodný, není v napadeném rozsudku zjištěn ve příčině výše tvrzené škody; bylo proto důvodnému dovolání vyhovět a dle §u 510 c. ř. s. rozhodnouti, jak se stalo.

2. Zlý úmysl

§ 1295 odst. 2, § 1305 o. z. o.

„Dovolenost“ §u 1305 o. z. o. nesmí být provázena zlým úmyslem, zmíněným v §u 1295 o. z. o.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 7. 11. 1923, sp. zn. Rv I 1189/23

Vážený č. 3138

Z odůvodnění:

Žalobu na náhradu škody, již prý žalovaní způsobili žalobci nezákonným vystěhováním z bytu, oba nižší soudy zamítly.

Nejvyšší soud zrušil rozsudky soudů nižších stolic a vrátil věc prvému soudu, by ji znovu projednal a rozhodl, shledav opodstatněným dovolací důvod neúplnosti řízení a uvedl po právní stránce v důvodech:

Obíráti se na druhém místě dle č. 4 §u 503 c. ř. s. uplatněným důvodem dovolacím bylo by arci za tohoto stavu předčasno,

přece však nelze pominouti mlčením úzký výklad předpisu §u 1305 o. z. o. „Právo“ podávati bezdůvodně žaloby ovšem není pod ochranou citovaného předpisu. Zákon dovoluje mnohá a všelijaká jednání beze zřetele na škodu, která z nich může vzejíti třetí osobě (§ 1305 o. z. o.), avšak tohoto dovolení nesmí být zneužíváno zlomyslně k účelům, přičicím se cílům právního pořádku. Dovolenosti §u 1305 o. z. o. klade hranice předpis §u 1295 o. z. o., jehož úloha sahá mnohem dále, nežli „přirozené zásady právní“ §u 7 o. z. o. Je-li dovolenost provázena zlým úmyslem, v §u 1295 o. z. o. míněným, pak zásada „o dobrých mravech“ zakazuje to, co předpis §u 1305 o. z. o. dovoluje; výkon práva nesmí se zvrhnouti v jeho zneužívání. Dovolatel právem zdůrazňuje ku konci dovolání, že založil žalobní žádost na tom, že žalovaní výkonu svého práva zneužívali způsobem v §u 1295 odstavec druhý o. z. o. uvedeným. Je-li tomu skutečně tak, pro to arci zjištění rozsudku neposkytují náležité opory, pak nelze na tomto základě založenému právnímu nároku žalobnímu předem již přinášeti vstříc skepsi a pochybovačnost, jimiž nikdy nemůže a nesmí být nahrazeno cílevědomě a do důslednosti provedené řízení procesní.

3. Šikanózní výkon práva

§ 3 odst. 1 obč. zák.

Postup soudu podle § 3 odst. 1 obč. zák. má proto místo jen ve výjimečných situacích, kdy k výkonu práva založeného zákonem dochází z jiných důvodů, než je dosažení hospodářských cílů či uspokojení jiných potřeb, kdy hlavní nebo alespoň převážující motivací je úmysl poškodit či znevýhodnit povinnou osobu (tzv. šikanózní výkon práva), případně kdy je zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům proje-

vujícím se jak ve vztahu mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 3. 2001, sp. zn. 25 Cdo 2895/99
R 5/02⁷⁾

Z odůvodnění:

Okresní soud v České Lípě rozsudkem ze dne 13. 11. 1998 uložil žalované, aby zaplatila žalobci částku 100 000 Kč v měsíčních splátkách po 1 500 Kč, žalobu ohledně 18% úroku z prodlení od 1. 3. 1996 do zaplacení zamítl a žádnému z účastníků nepřiznal právo na náhradu nákladů řízení. Vyšel ze zjištění, že žalobce od žalované koupil za 100 000 Kč osobní automobil Škoda Favorit, který mu byl 4. 1. 1996 odňat orgány Policie ČR jako vozidlo odcizené původnímu vlastníku v listopadu roku 1991. Soud dovodil, že kupní smlouva uzavřená mezi účastníky dne 9. 1. 1995 je neplatná dle § 39 obč. zák., neboť žalovaná nebyla vlastníkem prodávaného vozu (nebylo ani prokázáno, že by vlastnictví vydržela, neboť vozidlo v dobré víře držela pouze od 4. 2. 1993 do 9. 1. 1995), proto jí vzniklo bezdůvodné obohacení podle § 451 odst. 2 obč. zák., které je povinna žalobci vydat (§ 457 obč. zák.). Vzhledem k tomu, že žalovaná byla po celou dobu držení vozu až do jeho prodeje v dobré víře, že je jeho vlastníkem, nepřiznal soud žalobci právo na náhradu příslušenství k žalované částce s odůvodněním, že takový výrok by byl v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 obč. zák. Soud též nepřiznal úspěšnému žalobci právo na náhradu nákladů řízení podle § 142 odst. 1 a § 150 o. s. ř. s tím, že tu jsou důvody hodné zvláštního zřetele s ohledem na sociální postavení žalované, která je již několik let v invalidním důchodu, žádným způsobem soudní řízení ne-

zavinila a byla v dobré víře, jak je uvedeno výše.

K odvolání obou účastníků Krajský soud v Ústí nad Labem – pobočka v Liberci rozsudkem ze dne 15. 7. 1999 rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalované uložil, aby žalobci zaplatila 18% úrok z prodlení z částky 100 000 Kč od 1. 3. 1996 do zaplacení, a stanovil splatnost úroku i samotné částky 100 000 Kč do jednoho měsíce od právní moci rozhodnutí; jinak rozsudek soudu prvního stupně potvrdil a rozhodl o náhradě nákladů odvolacího řízení. Vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně a ztotožnil se i s jeho právním posouzením věci samé. Výrok o platební povinnosti žalované ohledně 18% úroku z prodlení odůvodnil tím, že i žalobce se koupí odcizeného vozu ocitl ve stejné situaci jako žalovaná; podle odvolacího soudu je obecně známo, že koupě ojetého automobilu představuje riziko koupě od nevlastníka s následným vznikem povinnosti věc vlastníku vydat, proto uplatnění nároku na úrok z prodlení odvolací soud neshledal v rozporu s dobrými mravy.

Z argumentace dovolacího soudu:

Nejvyšší soud dovolání žalované zamítl.

Nesprávné právní posouzení věci [dovolací důvod podle § 241 odst. 3 písm. d) o. s. ř., který žalovaná – posuzováno podle obsahu dovolání (§ 41 odst. 2 o. s. ř.) uplatnila] může spočívat v tom, že odvolací soud věc posoudil podle nesprávného právního předpisu, nebo že správně použitý právní předpis nesprávně vyložil, případně jej na zjištěný skutkový stav věci nesprávně aplikoval. Z hlediska dovolacího důvodu, jak jej žalovaná vymezila, je rozhodující posouzení, zda se do prodlení podle § 517 obč. zák. dostává i ten, kdo

⁷⁾ Publikováno s jinou právní větou.

řádne a včas nevydá bezdůvodné obohacení, a zda v posuzované věci není požadavek žalobce na zaplacení úroku z prodlení vzhledem k okolnostem případu v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.).

Podle § 488 obč. zák. závazkovým vztahem je právní vztah, ze kterého věřiteli vzniká právo na plnění (pohledávka) od dlužníka a dlužníkovi vzniká povinnost splnit závazek.

Podle § 489 obč. zák. závazky vznikají z právních úkonů, zejména ze smluv, jakož i ze způsobené škody, z bezdůvodného obohacení nebo z jiných skutečností uvedených v zákoně. Podle § 517 odst. 1 věty první obč. zák. dlužník, který svůj dluh řádně a včas nesplní, je v prodlení. Podle odstavce 2 tohoto ustanovení, jde-li o prodlení s plněním peněžitého dluhu, má věřitel právo požadovat od dlužníka vedle plnění úroky z prodlení, není-li podle tohoto zákona povinen platit poplatek z prodlení; výši úroků z prodlení a poplatku z prodlení stanoví prováděcí předpis.

Z této úpravy je zřejmé, že závazkové právní vztahy, pro něž je charakteristické, že věřiteli zakládají právo na plnění (pohledávka) a dlužníkovi povinnost k plnění (dluh), vznikají nejen z dvoustranných právních úkonů (smluv), ale i mimosmluvně při splnění zákonem stanovených podmínek, tedy kromě jiného i z bezdůvodného obohacení, jak výslovně stanoví zákon. Bezdůvodné obohacení tedy představuje závazkový právní vztah, z něž pohledávka vzniká tomu, na jehož úkor se jiný bezdůvodně obohatil, a dluh tomu, kdo obohacení získal. Jestliže tento dluh (povinnost vydat bezdůvodné obohacení) nespochívá v povinnosti vydat věc, nýbrž v povinnosti platební, je nepochybné, že jde o dluh peněžitý, s jehož řádným a včasným nesplněním spojuje ustanovení § 517 obč. zák. nepříznivý důsledek vzniku prodlení

na straně dlužníka s právem věřitele požadovat vedle plnění i úroky z prodlení.

V posuzovaném případě je zřejmé, že žalované vzniklo na úkor žalobce bezdůvodné obohacení, které je povinna vydat formou peněžitého plnění ve výši 100 000 Kč (vzhledem k vymezení dovolání není tato otázka předmětem dovolacího přezkumu). Dostala-li se s plněním tohoto dluhu do prodlení, uplatňuje žalobce nárok na úhradu úroků z prodlení důvodně a v souladu s ustanovením § 517 obč. zák. ve výši stanovené prováděcím předpisem (nařízení vlády č. 142/1994 Sb.). Dovolání tedy v tomto směru není opodstatněné.

Podle § 3 odst. 1 obč. zák. výkon práv a povinností vyplývajících z občanskoprávních vztahů nesmí bez právního důvodu zasahovat do práv a oprávněných zájmů jiných a nesmí být v rozporu s dobrými mravy.

Smyslem tohoto ustanovení je zamezit výkonu práva, který sice odpovídá zákonu, avšak odporuje dobrým mravům, jež lze definovat jako souhrn společenských, kulturních a mravních norem, jež v historickém vývoji osvědčují jistou neměnnost, vystihují podstatné historické tendence, jsou sdíleny rozhodující částí společnosti a mají povahu norem základních (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 6. 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/96, publikovaný v časopise Soudní judikatura 8/1997 pod č. 62). Není tedy vyloučeno, že i takový výkon práva, který odpovídá zákonu, může být shledán v rozporu s dobrými mravy a že mu proto bude soudem odeprána právní ochrana. Na druhé straně však fungování systému psaného práva je založeno zejména na důsledném dodržování pravidel vyplývajících z právních předpisů a korektiv dobrých mravů nesmí být na újmu principu právní jistoty a nesmí nepřiměřeně oslabovat subjektivní práva účast-

níků vyplývajících z právních norem. Postup soudu podle § 3 odst. 1 obč. zák. má proto místo jen ve výjimečných situacích, kdy k výkonu práva založeného zákonem dochází z jiných důvodů, než je dosažení hospodářských cílů či uspokojení jiných potřeb, kdy hlavní nebo alespoň převažující motivací je úmysl poškodit či znevýhodnit povinnou osobu (tzv. šikanózní výkon práva), případně kdy je zřejmé, že výkon práva vede k nepřijatelným důsledkům projevujícím se jak ve vztahu mezi účastníky, tak na postavení některého z nich navenek.

Dovolatelka se domáhá, aby za výkon práv v rozporu s dobrými mravy byl označen požadavek žalobce na úhradu úroku z prodlení s vydáním bezdůvodného obohacení, které bylo mezi účastníky předmětem soudního sporu. Institut úroků z prodlení představující odůvodněnou ochranu věřitele slouží k zajištění pohledávky tím způsobem, že hrozbou zvyšujícího se dluhu působí na dlužníka, aby své povinnosti došl, zároveň jej sankcionuje za porušení povinnosti splnit dluh řádně a včas a současně přináší věřiteli kompenzaci (paušalizovanou náhradu škody) za dobu, o kterou se případně plnění opozdilo. Využití tohoto prostředku věřitelem zásadně nelze považovat za výkon práva v rozporu s dobrými mravy, a to samozřejmě ani v situaci, kdy existence dluhu je mezi účastníky sporná a je o ní rozhodováno v soudním řízení. Odepřít ochranu by bylo možno pouze takovému požadavku věřitele na úrok z prodlení, který by uvedená hlediska opomíjel, nevycházel by ze smyslu institutu prodlení, případně by byl dokonce zneužíván k poškození dlužníka nebo by vzhledem k poměrům účastníků vedl k nepřiměřeným důsledkům v tom smyslu, že by dlužníka zatěžoval likvidačním způsobem, zatímco pro věřitele by neznamenal podstatný přínos. O takový případ se v dané věci nejedná.

4. Šikana I.

§ 3 odst. 1 obč. zák.

Šikanou je takový výkon práva, jehož jediným cílem je poškodit jiného. Jednání, které je šikanózní anebo které je zneužitím práva, platný občanský zákoník výslovně nepostihuje; takové jednání je však v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.), a proto mu lze za podmínek v tomto ustanovení uvedených odepřít ochranu.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 9. 2004, sp. zn. 22 Cdo 1567/2004

ASPI ID: JUD81074CZ

Z odůvodnění:

Žalobkyně se domáhaly, aby žalovaným byla uložena povinnost vyklidit níže uvedený byt. Žalobkyně a žalovaná 1) jsou spoluvlastnicemi domu, v němž se byt nachází. Žalovaní převzali předmětný byt 27. 11. 2000 k užívání od dědice zemřelé nájemnice a užívali jej bez souhlasu většinových spoluvlastnic, ačkoliv v L. mají vlastní dům. Spoluvlastnice pak většinou hlasů rozhodly, že předmětný byt bude pronajímán třetím osobám.

Obvodní soud pro Prahu 8 (dále „soud prvního stupně“) rozsudkem ze dne 7. 12. 2001, čj. 22 C 50/2001-108, zamítl žalobu, „aby žalovaní byli povinni vyklidit a vyklizený do 15 dnů od právní moci rozsudku žalobkyním předat byt č. 4 II. kategorie o velikosti 2+1 v I. patře domu na adrese H. 2, P.“; dále rozhodl o nákladech řízení. Soud prvního stupně vyšel ze zjištění, že žalobkyně A) vlastní jednu ideální polovinu domu, v němž se předmětný byt nachází, žalobkyně B) a žalovaná 1) vlastní po jeho jedné ideální čtvrtině. V domě je deset bytů, z toho je devět obsazeno nájemci. Byt, o který je veden spor, se uvolnil

po smrti nájemkyně a užívají jej žalovaní; žalovaný 2) jej potřebuje, neboť pracuje v P. O jeho obsazení nedošlo mezi spoluvlastnicemi domu k dohodě, neboť žalobkyně jako většinové spoluvlastnice nesehlasily s užíváním bytu žalovanými a vyzývaly je bezvýsledně k jeho uvolnění. Soud dospěl k závěru, že pokud žalovaná 1), resp. její manžel v domě s deseti nájemními byty užívá byt, o jehož užívání nemají žalobkyně zájem, jde z její strany o realizaci práva spoluvlastníka věc užívat. Užívání bytu není nepřiměřené výši spoluvlastnického podílu žalované 1) a nesehlas žalobkyní, jakkoliv je v souladu s § 139 odst. 2 větou první občanského zákoníku (dále „obč. zák.“), nemá akceptovatelný důvod a jeví se jen jako šikanózní výkon práva většinových spoluvlastnic na úkor spoluvlastnice menšinové. Proto s odkazem na § 3 odst. 1 obč. zák. žalobu zamítl.

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozsudkem ze 14. 3. 2003, čj. 35 Co 50/2003-148, změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobě vyhověl. K dovolání žalovaných Nejvyšší soud rozsudkem z 30. 9. 2003, čj. 22 Cdo 1773/2003-162, zrušil uvedený rozsudek odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení. Městský soud v Praze poté rozsudkem ze dne 3. 2. 2004, čj. 16 Co 535/2003-173, znovu změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, „že žalovaní jsou povinni vyklidit a vyklizený předat žalobkyním byt. č. 4 o velikosti 2+1 II. kategorie v prvním patře domu v P. H. 2 do 15 dnů od právní moci rozsudku“, a rozhodl o nákladech řízení.

Odvolací soud vyšel ze skutkových zjištění soudu prvního stupně, neztotožnil se však s jeho právními závěry, zejména, že vyloučení menšinového vlastníka z užívání společné věci rozhodnutím většinového spoluvlastníka podle § 139 odst. 2 obč. zák. je podle § 3 odst. 1 obč. zák.

obecně akceptovatelné pouze tehdy, pokud by realizace užívacího práva menšinového spoluvlastníka znamenala vyloučení či podstatné omezení stejného práva většinového vlastníka. Podle odvolacího soudu jsou okolnosti věci takové, že rozhodnutí žalobkyň jako většinových spoluvlastnic o vyloučení žalované jako menšinové spoluvlastnice a jejího manžela z užívání předmětného bytu, učiněné podle § 139 odst. 2 obč. zák., není v rozporu s dobrými mravy ve smyslu § 3 odst. 1 obč. zák.. Vyšel zejména z osobních a majetkových poměrů účastníků řízení a konstatoval, že zamítavým rozhodnutím soudu prvního stupně vznikla nezanedbatelná újma žalobkyním. Uzavřel, že žalovaní užívali byt bez právního důvodu a žalobkyně se po právu domáhaly jeho vyklizení.

Proti rozsudku odvolacího soudu podávají žalovaní dovolání, jehož přípustnost opírají o § 237 odst. 1 písm. a) občanského soudního řádu (dále „o. s. ř.“) a uplatňují dovolací důvod uvedený v § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř. (rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci). Namítají, že pokud odvolací soud změnu rozsudku zdůvodnil tím, že žalobkyně mají právo na pronájem bytu za nejvýhodnější nabídku, nezjišťoval, zda taková nabídka existuje a nevzal v úvahu, že žalobkyněmi realizovaný ekvivalent náhrady za užívání bytu několikrát přesahuje běžné nájemné, a ani to, že nemovitost byla poškozena povodněmi, a proto tržní nájem ve výši okolo 13 tisíc korun není v předmětném bytě dosažitelný. Podle jejich názoru měla být věc posouzena jako výkon práva v rozporu s dobrými mravy. Žalobkyním se nejedná ani tak o dosažení hospodářského zisku z bytu, ale o tlak na žalovanou 1) k prodeji jejího podílu žalobkyním. Navrhují, aby dovolací soud zrušil rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z argumentace dovolacího soudu:

... Zbývá tedy posoudit, zda v dané věci není výkon práva žalobkyn v rozporu s dobrými mravy z důvodů tvrzené šikany.

Šikanou je takový výkon práva, jehož jediným cílem je poškodit jiného. Skutková zjištění, učiněná soudem prvního stupně, nebyla v dané věci pro takový závěr dostatečná. V odborné literatuře byl již dříve vysloven názor, se kterým se dovolací soud ztotožňuje, že totiž „dání věci (její části) do nájmu spadá pod pojem hospodaření se společnou věcí, jak je má ustanovení § 139 odst. 2 obč. zák. na mysli“ (Sekaninová, E.: K problematice nájmu a podnájmu nebytových prostor. Právní rozhledy č. 11/1994). V dané věci se většinové spoluvlastnice domnívají, že pronajmou-li předmětný byt třetí osobě, dosáhnou většího výnosu, než když jej užívají žalovaní, kteří částku 13 000 Kč požadovanou těmito spoluvlastnicemi považují za přemrštěnou. Bez ohledu na to, zda se většinové spoluvlastnice ohledně možnosti pronájmu bytu za tuto částku mylí, ze spisu vyplývá, že motivem jejich jednání je právě dosažení této částky. Skutečnost, že by takovým motivem bylo poškození žalované 1), zjištěna nebyla. Soud prvního stupně sice opřel žalobu o údajné šikanózní jednání žalobkyn, tento závěr však opíral o samotnou snahu vyloučit spoluvlastnici z přímého užívání věci. Vzhledem ke shora citovanému R 22/1999 však takový závěr nemůže obstát. Ani skutečnost, že žalobkyně nevyplácejí žalované 1) výnosy z domu ve výši jimi požadované částky za nájem bytu, nemůže vést k úvaze, že jejich ekonomické zájmy jsou tak uspokojeny a nemají nadále důvod byt pronajímat; žalovaná 1) s tímto řešením nesouhlasí, vztahy mezi účastníky tak zůstávají nejisté a rozpor ohledně možné výše nájemného vede ke sporům mezi nimi. Tvrzení dovolatelů o motivech jednání žalobkyn nebyla prokázána. Proto

názor odvolacího soudu, že nebylo prokázáno, že výkon práva byl v souladu s dobrými mravy, je správný.

K námitce, že soud prvního stupně učinil opačné zjištění, které odvolací soud nepřevzal, ač jinak na skutková zjištění soudu prvního stupně odkázal, se uvádí: Jednání, které je šikanózní anebo které je zneužitím práva, platný občanský zákoník výslovně nepostihuje; takové jednání je však v rozporu s dobrými mravy (§ 3 odst. 1 obč. zák.), a proto mu lze za podmínek v tomto ustanovení uvedených odepřít ochranu. To, zda jde o jednání v rozporu s dobrými mravy, je otázkou právní, jejíž posouzení vyplývá ze zjištěných skutkových okolností. Posoudí-li soud prvního stupně na základě správně zjištěného skutkového stavu jednání účastníka nesprávně jako jednání v rozporu s dobrými mravy, může se odvolací soud od této právní kvalifikace odchýlit, aniž by musel provádět další dokazování. Odvolací soud sice nadbytečně konstatoval, že v důsledku postupu žalovaných vznikla žalobkyním „značná újma“, toto konstatování je však pro posouzení věci nevýznamné.

Z uvedeného je zřejmé, že tvrzený dovolací důvod není dán a rozhodnutí odvolacího soudu je správné.

5. Šikana II.

§ 1295 o. z. o.

V ustanovení § 1295 druhý odstavec o. z. o. došla výrazu všeobecná zásada, že nelze poskytnouti soudní ochranu žalobě, právnícky sice odůvodněné, ale čelící v pravdě jen k šikaně žalovaného.

Pokud se nemůže pronajímatel domáhati na nájemníku odstranění vlajkové vývěsní tabule na domě.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 18. 8. 1928, sp. zn. Rv I 1938/27

Vážný č. 8233

Z odůvodnění:

Žaloba pronajímatelky proti nájemci, by odstranil vlajkovou firemní tabuli na domě, ježto prý hyzdí estetický vzhled domovního průčelí, byla zamítnuta soudy všech tří stolic, Nejvyšším soudem z těchto důvodů:

Časy šikany právně trpěné jsou dávno tam a vlastně, hledí-li se k oblasti římského práva, ani nikdy nebyly neb aspoň vetřely se v soudní praxi jen neoprávněně, proti vůli právních norem, neboť už římské právo mělo řadu předpisů, jimiž zakazovalo šikanu jakožto počinání přičící se dobrým mravům, načež moderní právo od času německého občanského zákona má pro ten zákaz generální doložku, která převzata byla třetí novelou i do zdejšího občanského práva. § 226 něm. obč. zák. předepsal, že výkon práva je nepřipustný, má-li za účel jen škodu druhého, t. j. neslouží majiteli práva k hospodářskému účelu, nýbrž sleduje právě jen účel, druhému činiti hospodářské nepřijemnosti, tak na př. když kdo kopá cisternu na své půdě, které nepotřebuje naprosto k žádnému hospodářskému účelu, nýbrž činí tak jen proto, by studně sousedova vyschla, nebo když kdo vystaví zeď beze vsí hospodářské potřeby jen proto, by sousedovi odňal vyhlídku (u Justiniana v novele 63 vyhlídku na moře), což se v německé praxi ode dávna nazývá zdí nebo stavbou závistnou (*Neidbau*), jakou už před něm. obč. zákonem provinciální předpisy bavorské dávno zapovídaly, a pod. Tento předpis převzala III. novela a umístila ho v § 1295 druhý odstavec o. z. o., jenž zakazuje výkon práva, když se děje zřejmě za dolosním účelem druhému škoditi, t. j. beze všeho vlastního prospě-

chu, tedy jen za účelem šikany. § 1295 ovšem nepraví, jako předpis německý, že výkon práva je nepřipustný, nýbrž že zavazuje k náhradě škody, ale to vychází na jedno, protože (čemuž motivy arci nevyrozuměly) náhrada škody záleží podle § 1323 o. z. o. především v znovuzřízení dřívějšího stavu, v souzeném případě tedy v zachování stavu posavadního, v nepřipustnosti odstranění umístěné vlajkové tabule z domnělého důvodu výkonu žalobkynina vlastnického práva.

Dojem šikany činí i žaloba dovolatelky, když tato hájí žalobou své vlastnické právo jako pronajímatelka a nedovede na ospravedlnění těžkostí, jež žalovanému zákazem chce způsobiti, uvéstí žádný vlastní zájem, nedovede ani odvolání udati nic jiného, než že naráží na estetický vzhled domovního průčelí. Připustiti sluší, že by zájem estetický stačil, ale žalobkyně není právě s to tvrditi ani ten, nýbrž jen nadhazuje, že kdyby nájemník měl míti volnost ve volbě tvaru a umístění svých firem, mohl by zkaziti průčelní pohled na dům, že však se to v souzeném případě stalo, naprosto netvrdí, naopak připouští, že už tam jsou jiné vlajkové tabule, ale omlouvá to jedině tím, ty že byly tam umístěny s jejím svolením, z čehož jasně zřejmo, že jí nejde o nic jiného než o justament vlastnice, neboť nebyly-li tvar a umístění tabulí při smlouvě ujednány, musil nájemník právem míti za to, že bude moci voliti tvar a umístění obvyklé, také na domě žalobkynině už se vyskytující, tedy i vlajkové, s jakým lze se shledati napořád ve všech městech. Tato důvěra nájemníkovou nesmí býti zklamána, nehledíc ani k tomu, že pronajímatelka zvoleným tvarem a umístěním tabule netrpí žádnou majetkovou újmu na svém vlastnictví, tedy ani v ohledu hospodářském ani v estetickém. Když tedy umístění a tvar vývěsní tabule žalovaného jest v rámci účelu, ku kterému nájemní smlouvu uzavřel a tedy v rámci jeho nájemních potřeb

žalobkyni už při smlouvě známých, nemůže mu ona z důvodu domnělého výkonu práva vlastnického v tom bránit, svého vlastnictví jen na jeho škodu užívat.

6. Šikana III.

§ 1295 odst. 2 o. z. o.

Šikanou podle § 1295 druhý odstavec o. z. o. jest jednání, jež sice jednající předsebere v mezích svého práva, avšak sleduje zřejmý účel v rozporu s dobrými mravy poškodit jiného. Takové jednání jest jen právním důvodem k náhradě škody, a to hmotné škody, kterou tímto jednáním třetí osoba utrpěla, nečiní však smlouvu neplatnou. Dovolává-li se kdo ustanovení § 1295 druhý odstavec o. z. o., musí dokázati nejen, že jednající zneužil svého práva mravně závadným způsobem se zřejmým úmyslem poškodit jiného, nýbrž musí dokázati i, že tímto jednáním i škodu utrpěl.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 10. 2. 1933, sp. zn. Rv I 2116/31

Vážný č. 12349

Z odůvodnění:

Žalobce přihlásil ke konkursu Dr. Ferdinanda F-a pohledávku vyplývající ze součtu pohledávek postoupených mu věřiteli úpadce. Správce konkursní podstaty uznal přihlášenou pohledávku, konkursní věřitel Heřman F. přihlášenou pohledávku popřel. Byv poukázán na pořad práva domáhal se žalobce na Heřmanu F-ovi, by žalovaný byl uznán povinným, žalobcem ke konkursu o jmění Dr. Ferdinanda F-a přihlášenou pohledávku uznati za pravou.

Procesní soud první stolice uznal podle žaloby.

Odvolací soud napadený rozsudek potvrdil s tím, že má rozsudečný výrok zníti: Pohledávka přihlášená žalobcem ke konkursu o jmění Dr. Ferdinanda F-a jest po právu. V tomto směru uvedl v důvodech: Předmětem souzené rozepře jest přihlášená konkursní pohledávka. Účelem sporu jest zjistiti trvání této pohledávky. Jde o spor určovací, jeho žádost je žádostí o určení podle § 228 c. ř. s., při čemž jest žalobce osvobozen od průkazu zájmu na zjištění. Žalobou určovací nepožaduje se uznání žalovaným, nýbrž zjištění soudem. Nesprávné jest proto žádání, by žalovaný byl uznán povinným, by měl pohledávku za likvidní, poněvadž taková žaloba jest zvláštním druhem žalob o plnění (§§ 59 j. n., 205 c. ř. s., 367 exekučního řádu). Žalobní žádost má naopak zníti, by soud vyslovil rozsudkem, že přihlášená konkursní pohledávka jest po právu. Nesprávná úprava žalobní žádosti nemůže však býti důvodem pro zamítnutí žaloby, jelikož je jasno, že se žádá o zjištění právní existence konkursní pohledávky. Nejvyšší soud nevyhověl dovolání a uvedl v otázkách, o něž tu jde, v důvodech:

Dovolatel napadá neprávem právní názor odvolacího soudu, že nesprávná úprava žalobní žádosti v určovací žalobě není důvodem k zamítnutí žaloby, jest-li z ní jasno, že se žádá o zjištění právní existence konkursní pohledávky, nýbrž že lze úpravu rozsudečného výroku přiměřeně změnit. Neboť jen věcně vadné žalobní žádání, neplynoucí ze skutkového přednesu žalobce, je důvodem k zamítnutí žaloby. Žádal-li žalobce, by bylo vysloveno, že žalovaný je povinen uznati zažalovanou pohledávku, nepochybil věcně, ano z jeho přednesu je zřejmo, že žádá o výrok ve smyslu § 110 odstavec 1 konkr. ř. a § 228 c. ř. s. Je proto výtkou dovolatele, že žalobní žádání obsahuje nemožné plnění bezpodstatnou.

Žalovaný namítal, že bratří P-ové poskytl žalobci peníze k zaplacení pohledávek všech 19 věřitelů za tím účelem, aby mu jako nastrčené osobě zjednali hlasovací právo v konkursu Dr. Ferdinanda F-a. Odvolací soud vyřídil tuto námitku hlavně tím, že to byla pohnutka k zakoupení pohledávek, jež jest podle § 901 o. z. o. právně bezvýznamnou. Tím však není námitka ta po právu vyřízena. Neboť právě v pohnutce může býti účel, proč si žalobce dal postoupiti pohledávky. Šikanou podle § 1295 druhý odstavec o. z. o. se rozumí jednání, jež sice jednající předsbere v mezích svého práva, avšak sleduje zřejmý účel v rozporu s dobrými mravy poškoditi jiného (srovnej vysvětlivky ve věstníku min. spravedlnosti z roku 1916 str. 118, 119). Takové jednání jest jen právním důvodem k náhradě škody, a to hmotné škody, kterou tímto jednáním třetí osoba utrpěla, a jest výjimkou z ustanovení § 1305 o. z. o., nečiní ale smlouvu samou neplatnou. Dovolává-li se kdo ustanovení § 1295 druhý odstavec o. z. o., musí dokázati nejen, že jednající zneužil svého práva mravně závadným způsobem za zřejmým účelem poškoditi jiného, nýbrž musí dokázati, že tímto jednáním i škodu utrpěl. Žalovaný ani netvrdil, že tím utrpěl škodu, nýbrž vyslovuje jen obavu, že žalobce zneužije svého nároku postupem nabytého při hlasování v konkursu Dr. Ferdinanda F-a v neprospěch tohoto. Neutrpěl-li dosud škodu postupem pohledávek na žalobce, nemůže se žalovaný domáhati ani navrácení v předešlý stav (§ 1323 o. z. o.), to jest obnovení stavu, jaký byl mezi žalobcem, Dr. Ferdinandem F-em a žalovaným před postupem pohledávek.

7. Sledování vlastního prospěchu

§ 1295 odst. 2 o. z. o.

Nejde o šikanu podle § 1295 odst. 2 o. z. o., sleduje-li výkon práva zřejmě vlastní prospěch, nikoli poškození jiného.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 25. 5. 1937, sp. zn. Rv I 2337/35

Vážný č. 16131

Z odůvodnění:

Československý stát (železniční správa) se na žalovaném domáhá žalobou, aby se zdržel užívání pozemku parc. č. kat. 2744 v Ch., zapsaného v železniční knize ve vlož. č. 1 pro trať Ú.-t. dráhy, pro stanoviště vozidel všeho druhu.

Soud první stolice zamítl žalobu.

Odvolací soud uznal, podle žaloby. Důvody:

Soud první stolice zjistil, že pozemek, jehož žalovaný užívá pro svůj autobus, jest ve výhradném a neomezeném vlastnictví dráhy, že jest to pozemek železniční a že na něm není žádných závad ani břemen knihovně zapsaných ve prospěch žalovaného. Jest tudíž řečený pozemek v neomezeném vlastnictví železniční správy a ta jest proto též oprávněna vyloučiti kohokoliv a kdykoliv z užívání svého pozemku. V tom svém právu nemůže býti omezována tím, že si žalovaný opatřil koncesi pro pravidelnou dopravu osob s výchozím stanovištěm Ch.-nádraží, ani tím, že na železničním pozemku bylo určeno místo pro parkování soukromých automobilů, neboť zřízením takového parkoviště se pozemek ten nestal pozemkem veřejným a každému přístupným tak, aby ho mohl užívat jakoukoli měrou. Ostatně, jak zjištěno, jest místo pro

parkoviště určeno pouze pro taková vozidla, která neprovozují periodickou dopravu osob, neboť za takové požaduje žalující stát podle reversu určitý poplatek, který byl také od žalovaného do 30. června 1934 požadován. Z té skutečnosti jest zjevné, že si žalobce vyhradil právo uzavírat s majiteli takových vozidel a podniků zvláštní smlouvy, a nemůže ho tudíž nikdo nutiti, aby takovou smlouvu uzavřel i se svými konkurenty a aby tak i svým konkurentům dovoloval užívání vlastního pozemku. O takový případ též v souzené věci jde, a nelze proto mluvit ani o tom, že by se zákaz daný žalobcem žalovanému přičil dobrým mravům a že by šlo o šikanu žalovaného, který autobusovou dopravou konkuruje se žalobcem. Co se týká názoru prvního soudu, že místa před nádražím jest potřebí k tomu, aby se tam mohlo chodit a jezdit, a že žalovaný jinak železničního pozemku neužíval, přehlíží, že žalovaný užívá pozemku hlavně jako stanoviště svých autobusů, a že by i pro takový účel dotčený pozemek sloužil, nelze vyvozovati z ustanovení § 1 zákona ze dne 18. dubna 1886, č. 38 z. z. čes. a nelze také řečenému ustanovení dávat tak široký výklad. Neshledává proto odvolací soud, že by žalobcovo vlastnictví bylo nějak omezeno, a právem tedy se žalobce domáhá, aby se žalovaný zdržel užívání žalobcova pozemku, který jest v jeho neomezeném vlastnictví.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání. Důvody:

Ve věci samé dovolací soud schvaluje právní názor odvolacího soudu, že žalobcovo soukromé vlastnictví k pozemku před nádražím v Ch. nemůže býti omezováno tím, že si žalovaný opatřil koncesi pro pravidelnou dopravu osob s výchozím stanovištěm Ch.- nádraží, ani tím, že na železničním pozemku bylo určeno místo pro parkování soukromých automobilů, jehož užívá také žalovaný pro svůj autobus. Do-

volání se odkazuje v tom směru na rozhodnutí č. 14528 Sb. n. s., v němž nejvyšší soud zevrubně odůvodnil, že správní úřad, uděluje někomu koncesi, nemůže zatížit soukromé vlastnictví jiného a že může určití stanoviště pro vozidlo, ale tím nezprošťuje majitele vozidla povinnosti zjednat si souhlas vlastníka pozemku, neboť správní úřad nemůže mít ani na vůli, ani nemá moci zmocnit nebo oprávnit podnik k materiálnímu porušení soukromého práva. Dovolací soud nemá důvodu, aby se v souzené věci od zásady tam vyslovené odchýlil.

Žalobní žádost není ani proti dobrým mravům, ani šikanou. To odůvodnil správně již odvolací soud, k jehož správným důvodům se ještě dodává, že se § 1295 odst. 2 o. z. o. na souzenou věc nehodí také proto, že jde na straně žalobce jen o výkon práva vlastnického, směřující, jak žalovaný sám připouští, k vyloučení autobusové dopravy žalovaného, který tímto podnikem konkuruje se žalobcem, a žaloba sleduje tudíž zřejmě vlastní prospěch, nikoli poškození žalovaného, jak ustanovení § 1295 odst. 2 o. z. o. u výkonu práva předpokládá.

8. Zastavění okna prkennou hradbou

§ 7, 871 o. z. o.

Uzavřena-li smlouva za podstatného, pro obě strany samozřejmého, byť i výslovně neprohlášeného předpokladu, může, jedná-li pak smluvník na úkor druhého smluvníka způsobem, onen předpoklad mařícím, ohrožený smluvník domáhati se zrušení smlouvy a zjednání předešlého stavu.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu Československé republiky ze dne 9. 5. 1922, sp. zn. Rv I 966/21

Vážný č. 1660

Z odůvodnění:

Žalobce odprodal ústní smlouvou ze dne 11. října 1919 žalované od svého pozemku č. kat. 7 v T. dílec ve výměře 505 m² za trhovou cenu 100 K, kterou žalovaná ihned vyplatila. V písemném vyhotovení smlouvy ze dne 4. prosince 1919 nevyhradil si žalobce ani služebnosti vyhlídky, ani světla, ač okna jeho obytné světnice vedla přímo na odprodaný pozemek. Žalovaná, sloučivši koupený pozemek se svým dvorkem č. kat. 7 v T., užívala jej po celý rok jako jeho součástí, aniž by na něm podnikla nějakou změnu, kterou by vyhlídka nebo světlo žalobcovy světnice byly dotčeny. V prosinci 1920 však žalovaná, chtějíc žalobci zameziti vyhlídku do svého dvorku, vyrovnala na koupeném pozemku před jeho okny otýpky klestí a později postavila tam vysokou prkennou hradbu, kterouž žalobci vyhlídku úplně odňala a přístup světla podstatně omezila, aniž by žalobce mohl zjednatí nápravu, neboť zřízení jiných oken bylo z technických důvodů vyloučeno. Žalobce, trvaje na tom, že prodal žalované pozemek pouze s tou podmínkou, že jej nikdy nezastaví a jej výhradně tak užívati bude jako on užíval a že tudíž jedině v tom smyslu své svolení ku prodeji pojímal, domáhal se žalobou, by trhová smlouva byla pro tento omyl uznána neplatnou a žalovaná odsouzena, koupený pozemek mu vrátili. Žalovaná namítala, že slovné znění trhové smlouvy odpovídá úplně ujednání stran, a popírala jakýkoliv omyl na straně žalobcově.

Procesní soud první stolice žalobu zamítl. Důvody:

Dle zjištěného stavu věci závisí rozhodnutí sporu na otázce, zda žalobce při sjednání trhové smlouvy byl skutečně v omylu o obsahu svého prohlášení a zda tento omyl způsobil neplatnost smlouvy. Dle zákona činí omyl obligační smlouvu

neplatnou jen tehdy, když: 1. týká se takového kusu smlouvy, jenž dle prohlášení, objektivně posouzeného, jest hlavním kusem smlouvy, a když 2. byl druhou stranou způsoben anebo jí musil býti nápadný. Hlavním kusem obsahu rozumí se ten, bez něhož by smlouva nebyla bývala uzavřena (§ 873 o. z. o.). Může to býti totožnost věci (§ 871 o. z. o.) neb osoby (§ 873 o. z. o.), může to býti i podstatná vlastnost věci neb osoby (§ 871, 873 o. z. o.), právní důvod aneb i jakákoliv jiná okolnost, která, třeba sama o sobě by byla všeobecně za vedlejší pokládána, přece stranami byla za hlavní prohlášena (Tilsch: Občanské právo 143-150). V tomto případě mýlil se žalobce dle svého tvrzení v tom, že žalovaná přejímá koupený pozemek se závazkem, jej nezastaviti. Jeho omyl netýká se tudíž ani totožnosti věci, ani podstatné její vlastnosti, nýbrž okolnosti jiné. Dlužno tudíž uvážiti, zda tuto okolnost lze uznati za hlavní kus smlouvy čili nic. V této příčině bylo místním ohledáním zjištěno, že prkenná hradba, kterou žalovaná před žalobcovými okny postavila, znemožňuje vyhlídku z jeho obytné světnice úplně a přístup světla omezuje tak, že v místnosti i za slunečního jasu jest pouze šero, takže účelům obývacím naprosto již nevyhovuje. Postavení hradby zasáhlo tudíž velmi citelně do právní sféry žalobcovy. Přes to však nelze tvrditi, že by žalobce, kdyby si před prodejem pozemku řádně uvědomil toto hrozící mu nebezpečí, nutně byl od prodeje jeho upustil, neboť měl možnost každému vlastnímu poškození zcela snadno předejiti pouhým zřízením služebnosti vyhlídky a světla na odprodaném pozemku. Ježto tedy jest nepochybné, že by smlouva i bez žalobcova omylu v této příčině byla uzavřena, nelze okolnost tuto uznati za hlavní kus smlouvy a žalobcův omyl týkal se pouze okolností vedlejších. Smluvní strany mohou ovšem i takovou, všeobecně za vedlejší pokládanou okolnost učiniti hlavní, když jí za takovou prohlásily, neboli, jak

zákon praví, „když úmysl stran byl k této okolnosti zvlášť obrácen a prohlášen“ (§§ 871, 872 o. z. o.). Prohlášení jest nezbytně třeba, neboť vůle neprojevená v právu neplatí a při takovém omylu šlo by toliko o omyl v pohnutce, jež na platnost smluv nemá zásadně vlivu. V tomto případě má však soud výpovědi svědků za prokázáno, že při ústním ujednání tržové smlouvy dne 11. října 1919 před okresním soudem žalobce o nějakém závazku žalované, pozemek nezastaviti, se ani slovem nezmínil. Žalobce sice vyslovil před podpisem tržové smlouvy ze dne 4. prosince 1919 v této příčině své obavy a žádal výslovně prostřednictvím svého zástupce (dopisem ze dne 17. listopadu) o doplnění tržové smlouvy dodatkem o nezastavení prodaného pozemku, než toto prohlášení jest pro tuto otázku zcela nerozhodno. Hotovost tržové smlouvy nastala zajisté již ústním jejím ujednáním dne 11. října 1919, kdy mezi stranami došlo k úplné dohodě o předmětu i tržové ceně (§§ 1053, 1054 o. z. o.) a kdy také tržová cena byla žalovanou hned zaplacená. Ujednání, jež tehdy se stalo, bylo tudíž pro obě strany závazné, takže žádná ze stran nemohla na něm jednostranně ničeho měniti. Právem tudíž zástupce žalované odmítl pozdější, tomuto ústnímu jednání se přičítící požadavek žalobcův za doplnění tržové smlouvy závazkem žalované, pozemek nezastaviti. Také předpisu § 884 o. z. o. nelze užití, neboť ustanovení tohoto platí jen v pochybnosti, kdežto v tomto případě, jak již ze zaplacení tržové ceny patrně, bylo zřejmým úmyslem stran již ústní ujednání učiniti plně závazným, takže sepsání listiny stalo se toliko k účelům důkazním a k provedení knihovního pořádku. Ježto tedy žalobce před ujednáním tržové smlouvy požadavku po nezastavení pozemku neprohlásil, zůstává jeho omyl pouze omylem v okolnosti vedlejší, bez něhož by smlouva tržová byla také uzavřena, byť i nikoli tak, jak se právě stalo, nýbrž jen s výhradou příslušné slu-

žebnosti světla a vyhlídky. Při omylu tohoto způsobu zůstává však smlouva platná a omyl má nejvýše pouze ten účinek, že druhá strana, byla-li na něm účastenána, jest povinna dáti mylicímu se přiměřenou náhradu (§ 872 o. z. o.). Může-li tudíž žalobce prokázati, že jeho omyl byl žalovanou způsoben, nebo musil jí býti nápadným (§ 871 o. z. o.), lze mu zajisté uplatniti nárok na tuto náhradu, avšak neplatnosti smlouvy domáhati se nemůže.

Odvolací soud žalobě vyhověl. Důvody:

Dospěl-li soud první stolice k závěru, že nelze uznati, že žalobcův nárok opírá se důvodně o ustanovení § 871 o. z. o., jednající o omylu, posoudil věc po stránce právní nesprávně. Občanský zákon v kapitole o právním významu omylu rozvádí v příslušných ustanoveních jednak zásadu, že při posuzování obsahu projevu se hledí spíše na stranu druhou, přijímající projev, než na prohlašujícího samotného, jednak souřadnou zásadu další, že otázku tu sluší posuzovati dle cti a víry. Rozhoduje zásadně obsah, který je objektivně poznatelným, a omyl musí býti druhé straně nápadným, nebyl-li jí způsoben. Aby se mohl někdo s úspěchem odvolávati na svůj omyl, jest především nutno, by omyl týkal se hlavního kusu obsahu. Za takový pokládáti dlužno, jak soud první stolice správně dovozuje, jakoukoli okolnost, která, třeba sama o sobě by byla pokládána za vedlejší, přece stranami byla za hlavní prohlášena. O takový podstatný omyl po rozumu § 871 o. z. o. jde právě v tomto případě. Pokládá-li odvolací soud odlišně od právního názoru soudce první stolice za prokázáno, že žalobce považoval za samozřejmo, že žalovaná mu neznemožní světla a vyhlídky, a že by jinak, kdyby byl jen tušil, že žalovaná tento jeho předpoklad nemíní splniti, vůbec smlouvu byl neuzavřel – nepochybuje o tom soud odvolací, že omyl žalob-

cův týkal se hlavního kusu obsahu. Na tom ničeho nemění, že žalobce po výměně dopisů právních zástupců ze dne 17. listopadu 1919 podepsal kupní smlouvu, v níž nebylo řeči o závazku žalované, koupený pozemek nezastaviti. Soud odvolací věří úplně žalobcovu tvrzení, že spokojil se s prohlášením žalované v dopise ze dne 17. listopadu 1919, že žalovaná odkoupeného místa nezastaví, a že ani nepomyslel na možnost postavení prkenné stěny před jeho okny, důvěřuje v poctivé jednání žalované. Jest sice správným právní vývod soudce prvního stolice, že vůle neprojevená po právu neplatí a že pouhý omyl v pohnutce nemá vlivu na platnost smlouvy, přehlíží však, že těchto předpokladů zde není. Třebas strany neshodly se na tom, by pojat byl do smlouvy kupní závazek žalované, že odkoupeného dílce pozemkového nezastaví a že ho bude užívat tak, jak to činil dosud žalobce, dlužno zdůrazniti, že předpoklad žalobcův, že žalovaná mu neodejme ani světla ani vyhlídky, odpovídal nejen zásadě cti a víry v právním obchodě, nýbrž byl vzhledem ke své podstatě objektivně poznatelným, samozřejmým. To, co je samozřejmým, nemusí býti zvláště prohlášováno, třeba to nebylo výslovně prohlášeno, je to přece na jev, což se svým významem úplně vyrovná formálnímu prohlášení. Je-li omyl samozřejmým, pak musí býti také druhé straně nápadným. Jak již shora bylo podotčeno, nezáleží ostatně tak ani na prohlášení strany mýlící, jako spíše na pojetí prohlášení stranou druhou. Žalovaná musila si býti vědoma toho, že nesmí odniti žalobci ani světlo ani vyhlídky a že nesmí mu znemožniti bydlení, a musilo jí býti nápadným, že žalobce, ač si vyhradil podřízenějšího práva na odkap a na přístup při opravách, opomenul si vyhraditi daleko závažnější a do jeho existenčních poměrů hluboce zasahující právo na světlo a vyhlídku. Za tohoto stavu věci nelze mluvit o pouhém omylu v pohnutce, který ovšem nemá zásadně vlivu na platnost smlouvy,

nýbrž, jak již bylo dovoženo, o podstatném omylu po rozumu § 871 o. z. o. Ve zprávě komise panské sněmovny ku třetí novele k občenskému zákoníku občanskému lze se na str. 136 dočísti, že, ač se literatura dožádala také toho, by omyl v pohnutce byl šmahem podřazen zásadě, vytkčené v § 871 o. z. o. – bylo setrváno přes to na dosavadním právním stanovisku, že omyl v pohnutce nemá vlivu na otázku platnosti smlouvy, poněvadž by takto straně nespokojené s uzavřením smlouvy byla kdykoli dána příležitost, aby vyvolala jednání o svých sklamaných očekáváních, jehož důsledkem bylo by často chikanosní tlumení práv odpůrcových. Tyto předpoklady zde ještě nejsou splněny. Pakli žalovaná, postavivši těsně před okna žalobcova prkennou hradbu, odnímající mu světlo i vyhlídku, znemožnila mu základní existenční podmínky bydlení, nelze tu přece mluvit o pouhých zklamaných nadějích, chikanosní jest jednání spíše na straně žalované. Tyto úvahy nejlépe doličují neudržitelnost právního názoru, že žalobce jednal v pouhém omylu v pohnutce.

Nejvyšší soud nevyhověl dovolání a doplnil napadený rozsudek v ten rozum, že povinnost žalované, vrátiti koupený pozemek, stihá ji jen proti tomu, že žalobce jí vrátí všechno, co z kupní smlouvy ze dne 4. prosince 1919 přijal. Důvody:

Jak z části bezesporo, z části pak již prvním soudem a z části potom odvolacím soudem zjištěno, má se věc takto: Sporný pozemek, jenž náležel původně žalobci, leží zrovna před jeho dílnou, z které vedou na něj dvě okna, jimiž má do ní přístup světlo a vzduch. Jiných oken tato místnost žalobcova nemá a nedají se také jinde okna zříditi, neboť žádná jiná zeď její nevede do volného prostranství. Dne 11. října 1919 při stání, při němž jednalo se o úpravu hranic mezi spornými stranami, když vyšlo na jevo, že by žalobce musil žalované zříditi

přes sporný pozemek služebnost jízdy, anebo ona že by si musila vymoci přes něj cestu nezbytnou, rozhodl se žalobce, že jí pozemek ten raději prodá, žádal za něj 80 K, ona souhlasila a přidala ještě 20 K. Kupní cena 100 K byla hned složena. Potom vyhradil si žalobce právo okapu a přístupu na střechu, což mu bylo přiznáno. Než došlo k podpisu písemného vyhotovení smlouvy ze dne 4. prosince 1919, žádal žalobce dopisem svého zástupce ze dne 17. listopadu 1919, aby do smlouvy pojat byl ještě závazek žalované, že odkoupeného místa nezastaví, nýbrž že ho bude užívat tak, jak to činil dosud žalobce sám, načež žalovaná dopisem svého zástupce ze dne 17. listopadu 1919 odpověděla, že tento dodatek neodpovídá ujednání stran, avšak že obava žalobcova jest zbytečná, že žalovaná jiného příjezdu nemá a následkem toho, pokud domek bourati nebude, nemůže místo to zastaviti, aby tedy žalobce smlouvu podepsal; sice že by ona musila zakročiti soudně. Smlouva pak podepsána a knihovně vtělena bez tohoto dodatku. V prosinci 1920 vyrovnala však žalovaná před okny žalobcovými shora zmíněnými na koupeném pozemku otýpky klestí a později postavila tam vysokou prkennou hradbu zrovna před okny, dole ode zdi 46 cm, nahoře 88 cm vzdálenou, takže přístup světla omezen jest tak, že v místnosti i za slunečního jasu jest pouze šero a účelům obývacím místnost nevyhovuje. Nějakou hospodářskou potřebu pro tuto hradbu nebo vůbec nějaký rozumný důvod pro ni žalovaná v celém sporu neuvedla, ba, když odvolací soud ve svém rozsudku přímo jí vytkl šikanosní jednání, nemá na to v dovolání nejmenší omluvy, nejmenšího ospravedlnění, nýbrž tak jako v nižších stolicích odvolává se jen na písemnou smlouvu, že v ní právo světla a vyhlídky žalobci vyhrazeno není, a vrcholí tedy obrana její v tom, že setrvává na svém „úpisu“. Žalobkyně stojí na něčem, co se všemu právnímu i mravnímu citu přičí,

a trvá na tom jen proto, že dle slovního znění smlouvy má se k tomu za oprávněnu, dovolává se tedy pouze zevního zdání, na něž skutečně a pravé právo nikdy přistoupiti nemůže.

Právní řád spočívá na řádu mravním. Zákonodárce, poukávav v § 7 o. z. o. na „přirozené právo“, jímž zřejmě myslí příkazy obecného lidského svědomí, praktické morálky, jak je sociální spoluzítí lidí od věků vyvinulo, takže se zdají vrozeny, pročež místo nich mluvíme přímo o právním citu, poukávav tedy na toto „přirozené právo“ jako na pramen práva pozitivního, na zdroj, z kterého čerpati dlužno, když jeho pozitivní normy úplně selhávají, ustavil tím zároveň svrchované vykládací pravidlo pro případy, kdy jeho pozitivní normy zůstávají pochyby: i pochybný případ rozhodnouti dlužno tak, aby to odpovídalo obecnému lidskému citění, z něhož on sám své normy čerpal. Druhdy i to může sice býti obojaké a pochybné, ale právo aspoň nesmí urážeti nikdy nepochybný a nepopíratelný, obecně uznávaný příkaz praktické morálky. Právo, jakého žalovaná pro svůj případ užití chce, však ten příkaz zřejmě uráží. To bylo předeslati, protože tento případ jest skutečně takový, že ho nelze přímo ze zákona uspokojivě rozřešiti, a nezbyvá tedy, než sáhnouti až k přirozenému právu § 7 o. z. o., jehož praktičnost novodobá nauka (Till, Dniestrzański) oproti starší (Unger, Randa) plnou měrou uznává, a jehož upotřebení není nic jiného, než nejširší forma t. zv. analogie práva, jak na rozdíl od analogie zákona t. j. obdoby určitého psaného předpisu sluje obdoba právních zásad zákonodárcem v jeho úpravě právního řádu užitých.

Že by byla smlouva kupní neplatna, správně řečeno nezávazna, pro podstatný omyl dle § 871 o. z. o., jak odvolací soud míní, o tom nemůže býti vzhledem k vyličenému stavu věci žádné řeči: žalobce

vůbec v žádném omylu nebyl, neřku v omylu o nějakém smluvním prohlášení žalované vůbec, dokonce však takovém, jež by, jak § 871 výslovně předpokládá, hlavní věci neb podstatné povahy její se týkalo, a dokonce tu není ani dalšího předpokladu, by domnělý omyl byla žalovaná vyvolala, aneb aby jí byl musil býti nápadným. Co odvolací soud nazývá žalobcovým omylem při smlouvě, to není než chybný výraz toho, že žalobce po smlouvě sklamal se v důvěře své, kterou při smlouvě k žalované měl, tedy nic jiného než že žalovaná nezachovala se, jak on očekával a očekáváti právem směl, že tedy porušila věrnost a víru (*bona fides*) smluvní. Věc má se prostě tak: žalovaný předpokládal, že žalovaná mu světlo a vyhlídku neodejme, a žalované byl tento jeho předpoklad jako samozřejmý zcela dobře povědom, třeba že se o něm při ústní smlouvě nižádná zmínka nestala. To správně odvolací soud ze zjištěného skutkového stavu dovozuje, neboť když žalovaná jako sousedka situaci dobře znala a věděla, že žalobce pro řečenou místnost jiného přístupu světla a jiné vyhlídky nemá, než okny na spornou parcelu vedoucími, nemohla o tom býti v pochybnostech. Toto světlo a vyhlídka jsou ještě důležitějšími, než okap a přístup k opravě střechy, jež si žalobce výslovně vymínil: jestliže tedy tuto větší důležitost mlčením pominul, menší výslovně si vyhradiv, měl patrně za to, že se to při ní samo sebou rozumí, a že žalovanou právě pro velikost této důležitosti ani nenapadne, aby mu ji zkracovala, a jestliže tedy tento jeho předpoklad byl žalované jako samozřejmý dobře povědom, věděla-li dobře, že on by jí parcelu tu, jak praví odvolací soud, nikdy neprodal, kdyby mu chtěla přístup světla a vyhlídku zkracovati, jestliže tedy on prodával jen s tou podmínkou a tedy závazkem, že ona ho v tom zkracovati nebude, pak žalovaná, vědouc to a přistoupiвши přece na smlouvu, přistoupila tím mlčky i na závazek (§ 873 o. z. o.), je to tedy závazek smluvní a ona ho musí

dodržeti. K tomu logickému důsledku byl by odvolací soud musil dospět, pak ale nemohl smlouvu uznat za nezávaznou a nalézt na vrácení pozemku, nýbrž by z toho plynulo pro žalobce jen právo, žalovati na dodržení smlouvy a tedy odklizení hradby, odstranění překážky světla a vyhlídky, což by mohl zajisté i na základě jejího prohlášení v dopise ze dne 17. listopadu 1919, že obavy jeho o důležitost tu jsou zbytečné. Žalobce však vzhledem k výsledku sporu C 46/21, kde si žalovaná vymohla pravo-
platný rozsudek, že mu krom služebnosti okapu a přístupu na střechu nepřisluší žádná jiná služebnost, pro věc rozsouzenou více to uplatňovati nemůže.

Jiná je otázka, nemá-li nárok na náhradu škody dle § 1295 odstavec druhý n. zn. o. z. o. pro šikanu. Zajisté a náhrada škody záleží dle § 1323 především ve zřízení dřívějšího stavu, zde tedy odstranění hradby. Avšak jest otázka, bude-li mu tím pomoheno. Nikoli. Nynější hradba je šikana, avšak dejme tomu, že žalovaná odejme příště žalobci světlo a vyhlídku bez šikany, na př. domek svůj zbourá a bude, jak ve zmíněném dopise hrozí, stavěti a přistaví zeď domu přímo na okna žalobcova, takto tedy z obytné místnosti učiní neobytnou, jako sklep tmavou komoru. Možná, že stavba bude rozvržena tak, že o šikaně nebude moci býti řeči, půjde o výkon práva beze vší zlomyslnosti vůči sousedu. Stavební komise žalobci nepomůže, neboť soukromá práva budou odkázána na pořad sporu. Nebo žalovaná domek a parcelu tu dále prodá, a kdo ví, co nový majitel tu zřídí, k jakému účeli pozemek získá, takže o šikaně opět nebude moci býti řeči. Tak je žalobce v stálém nebezpečí, že místnost jeho bude znehodnocena odnětím světla a vyhlídky, a to znehodnocení je tak veliké, že není v ni žádném poměru s nepatrným penízem 100 K, jež od žalované za pozemek obdržel, žalovaná má toto znehodnocení, toto nebezpečí ve svých rukou, a cho-

váním svým dokazuje, že žalobce šetřiti nebude, že mu nepoměrnou škodu beze všech skrupulí učiní. To jest to, co se všemu právu přičí a čemu nelze dáti průchodu.

Žalovaná sama v dovolání praví, že se u žalobce jedná o „mylný předpoklad“ při uzavření smlouvy. O předpoklad zajisté, a sice, jak doličeno, i jí již tehdy dobře známý; o „mylný“ předpoklad však jen v tom smyslu, že se v žalované sklamal, máje tehdy za to, že ona vždy dle předpokladu toho jednati bude, což by ovšem dle zásady věrnosti a víry v právních poměrech vyžadovalo, aby v případě prodeje i nástupce svého k jednání ve smyslu předpokladu zavázala, vůbec pro případ změny v držbě žalobce bezpečně (knihovně) zajistila.

Nejpodobnější případu tomuto jest případ kondikce *causa data causa non secuta*. Tato má místo, jestliže jedna strana druhé něco plnila ve vysloveném, nebo sice nevysloveném, avšak přece z okolností plynoucím a druhé straně známém předpokladu, (Krasnopolski-Kafka Obl. str. 487), že v budoucnosti jistý výsledek nastane: nenastane-li očekávaný výsledek, možno plnění žádati nazpět. Tento případ liší se jen tím, že vedle předpokládaného budoucího výsledku – nezaclonění světla a vyhlídky – byla druhá strana, žalovaná, povinna ještě k plnění peněžitému, které odvedla. Avšak dle povahy věci byl onen očekávaný výsledek věcí hlavní, cenou svou tuto bagatellu 100 K daleko převyšující a dlužno proto věc posuzovati s hlediska jeho. Kdyby žalobce byl žalované pozemek s řečeným předpokladem daroval, tu by zachování se podle předpokladu bylo jedinou povinností žalované, bylo by to tedy darování *sub modo*, s příkazem, a tu by kondikce byla bezesporná (§§ 709 a 901 ve spojení s §em 863), jednáním proti příkazu provinila by žalovaná dar a vzešel by

nárok na vrácení, jako když nastane podmínka rozvazovací. Ale nemá-li 100 K pro žalobce v poměru k ceně světla a vyhlídky žádného významu, dlužno věc rozhodnouti i zde stejně jako při darování, jenže ovšem žalobce žádaje vrácení pozemku, musí vrátiti přijatých zaň 100 K.

Jiný podobný případ jest smlouva uzavřená pod klausulí *rebus sic stantibus*, která také obyčejně jen mlčky se rozumí, aniž by se výslovně dokládala. I tu je, jakmile se poměry proti předpokladu změní, smlouva pro stranu, která by jí při změně poměrů trpěla, nezávaznou (§§ 936, 1052 odstavec druhý, 1389 a § 7 o. z. o.). I z této zásady dá se pro tento případ dovoditi, že žalobce byl na smlouvu vázán jen potud, pokud stav při smlouvě existovavší trval, jakmile ho však žalovaná proti předpokladu při smlouvě mlčky přijatému změnila, nastala proň nezávaznost smlouvy. Tomuto stanovisku nevádí pranic, že ve sporu C 46/21 bylo uznáno, že žalobci právo jiné služebnosti než okapu a přístupu na střechu nepřísluší (což se vztahovalo právě na služebnost světla a vyhlídky), neboť právě proto, že nepřísluší, že žalovaná se předpokladu nepodrobuje, stává se smlouva nezávaznou.

Také v případě v § 1247 o. z. o., jenž je vzorem pro kondikci *causa non secuta*, není příjemce nucen, aby předpoklad splnil (ve sňatek vešel), ale nesplní-li ho, musí přijaté vrátiti. Podobně není příjemce v případě v § 709 o. z. o. při darování nucen, splniti příkaz, ale nesplnění má i tu stejné následky.

Při tomto právním posouzení, jež vede k témuž výroku, k jakému dospěl odvolací soud, jeví se dovolací důvod odporu se spisy, jenž prý v tom záleží, že odvolací soud má za to, že žalobce provozuje truhlářství a že cena 100 K je nízká, bezpředmětným. Když smlouva se rozvazuje a vše